

2 VOORAAN

COMMENTAAR

DE STAD DIE OFFICIEEL NIET BESTAAT

KAREL VERHOEVEN

Wat niet in een cijfer gegoten kan worden, bestaat niet. Zo komt het dat een deel van Brussel officieel niet bestaat. De mensen die er wonen, werken niet of in het zwart, wonen in een kamertje dat niet bestaat, hebben vaak geen huisarts, hebben zelden een identiteitskaart, staan nergens geregistreerd. Ze zijn geen burgers van dit land, maar een leger van niet-bestaanden, en dat leger groeit aan.

De nieuwe regeringen, Vlaams en federaal, beloven dat de regels op alle fronten verstrengd zullen worden. Dat gebeurt met instemming van een aardig deel van de bevolking. Strenger voor asiel en migratie, strenger voor werklozen en leefloners, strenger voor onrechtmatig gebruik van de sociale zekerheid. Via cijfers zullen we kunnen nagaan hoe dat werk vordert. Als het meezit, zullen de cijfers een opgekuiste wereld tonen.

In de echte wereld zal het anders zijn. Want die mensen verdwijnen natuurlijk niet. Zoals in elke grote hoofdstad speelt dat fenomeen in Brussel het hardst. De parallelle stad is er in eigen wijken gevestigd, aan de Kanaalzone. Het is de dichtstbevolkte stad van het land. Een kwart miljoen mensen woont daar. Veel sans-papiers, migranten met en zonder vooruitzichten, maar ook talloze mensen die hun werkloosheidsuitkering verloren en niet meer in aanmerking komen voor een leef-

loon. Maar ze leven. Ze beredderen zichzelf, knokken zich een weg, soms letterlijk, werken in het zwart, vaak zware en vuile arbeid, leven onder de radar, en zijn als allerlaagste in de hiërarchie doorgaans ook de pineut van al wie hen kan uitbuiten. Dat is schrijnend. Officieel leeft een derde van de Brusselaars onder de armoedegrens en is 20 procent werkloos, raakte gisteren bekend. Dat is een cijfer. De 'illegalen' zijn niet meegeteld.

In een redactionele reeks die vandaag begint, volgen we inwoners van die parallelle stad. Velen zijn er op transit. Het is hun toegangspoort tot België. Ze zijn gekomen om te werken en om het te maken. Zodra ze zich kunnen verbeteren, verhuizen ze naar be-

tere wijken van de stad, of verder weg, naar Ternat, Aalst of Ninove. Maar het blijkt bijzonder lastig om tot de officiële wereld door te dringen. Anderen blijven er een heel leven hangen. Hun kinderen lopen hetzelfde risico. Die grote, informele wereld helemaal onder controle krijgen, kan geen ambitie zijn. Maar het menselijke drama daar is onaanvaardbaar groot.

Er is ook eigenbelang mee gemoeid. De parallelle wereld wordt ontwrichtend groot. En we kunnen het ons gewoon niet permitteren om het menselijke potentieel dat er aanspoelt, verloren te laten gaan.

Onderaan de hiërarchie zijn zij de pineut van wie hen wil uitbuiten

DS ONLINE

Welke getallen moet u aankruisen om te winnen met Euromillions? Ontdek het op www.standaard.be/lotto

DRUGS IN KINDERDAGVERBLUF...

VLAMING W

Hon Jane over

Mannen die straat? Een d... het aanstoet... 'overdreven o... homo zijn, zo... een janet.'

MAARTEN GOETHA
BRUSSEL | Venten

pakjes die opzichtig... een Gay Parade, een le... haar vriendin binn... straat, een jongen me... maniertjes: een groot... Vlamingen vindt het o... kunnen, maar liefst ni... gen gezichtsveld. Dat blijkt uit een stu... Vlaamse overheid die... de houding van 1.500 M... taligen in Vlaanderen... tegenover holebiseksu... resultaat? De Vlaming... gezichten' en ligt dui... knoop met zichzelf. *The happy face*: 85 pro... ondervraagden vindt... hun leven moeten kun... precies zoals ze zelf w... kwart aanvaardt zond... blemen het homohuwe... op de twee gunt LGBT... zelfde adoptierechten... stelletjes.

Door het groeiende tekort aan betaalbare koopwoningen en de stijgende huurprijzen wordt Brussel almaar duurder. © Kurt Deruyter

EUROPESE HOOFDSTAD MET EEN VERBORGEN GEMEENTE

Tienduizenden Brusselaars onzichtbaar

Brussel wordt armer, duurder maar ook gezonder. Dat blijkt uit de Welzijnsbarometer 2014. 'Onrustwekkend is dat een groeiende groep mensen zich niet langer in de statistieken laat zien.'

'Nog geen enkele regering is erin geslaagd om van de NMBS een efficiënt gerund bedrijf te maken'

De dienstverlening van de Spoorwegen blijft volgens expert openbaar vervoer **HERMAN WELTER** ondermaats en daar zal, met nieuwe besparingen voor de boeg, ook met de regering-Michel geen verandering in komen (op deredactie.be).

© pdw

VAN ONZE REDACTRICE

SARAH VANKERSSCHAEVER

BRUSSEL | Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad heeft gisteren de Welzijnsbarometer 2014 voorgesteld. Dat is het jaarlijks onderzoek naar onder meer het inkomen, de gezondheid en de huisvesting van Brusselaars. We selecteren vier opvallende bevindingen.

1. Brussel wordt armer

Een derde van de Brusselaars (32,5 procent) moet zien rond te komen met een inkomen onder de armoederisicogrens. In 2009 was dat nog een op de vier. Zo neemt de werkloosheid toe: in 2008 was 18,7 procent van de Brusselse bevolking op zoek naar werk, in 2013 was dat al een vijfde van de Brusselse bevolking (20,4 procent). 'De economische crisis heeft voor een strengere selectie op de arbeidsmarkt gezorgd', licht Sarah Luyten van het Observatorium de stijging toe. 'Bovendien maken steeds minder mensen aanspraak op een werkloosheidsuitkering: dat cijfer zien we het voorbije jaar duidelijk dalen. Maar de belangrijkste verklaring daarvoor is het gewijzigde beleid rond werkloosheidsuitkeringen en leeflonen. Het gevolg van die strengere wetgeving is dat steeds meer

mensen, vooral jongeren, uit de boot vallen.'

2. Brussel wordt duurder

Huisvesting neemt een steeds grotere hap uit het budget van de Brusselaar. Niet alleen door het groeiende tekort aan betaalbare koopwoningen maar ook door de stijgende huurprijzen. Zo steeg de huurprijs in de hoofdstad tussen 2004 en 2013 met 20 procent.

3. Brussel wordt gezonder

De gezondheid van de Brusselaars gaat erop vooruit. Terwijl in 2008 het vroegtijdig sterftecijfer 196 op 100.000 inwoners bedroeg, daalde dit in 2012 tot 174. Met vroegtijdige sterfte bedoelt men iemand die voor de leeftijd van 65 jaar overlijdt.

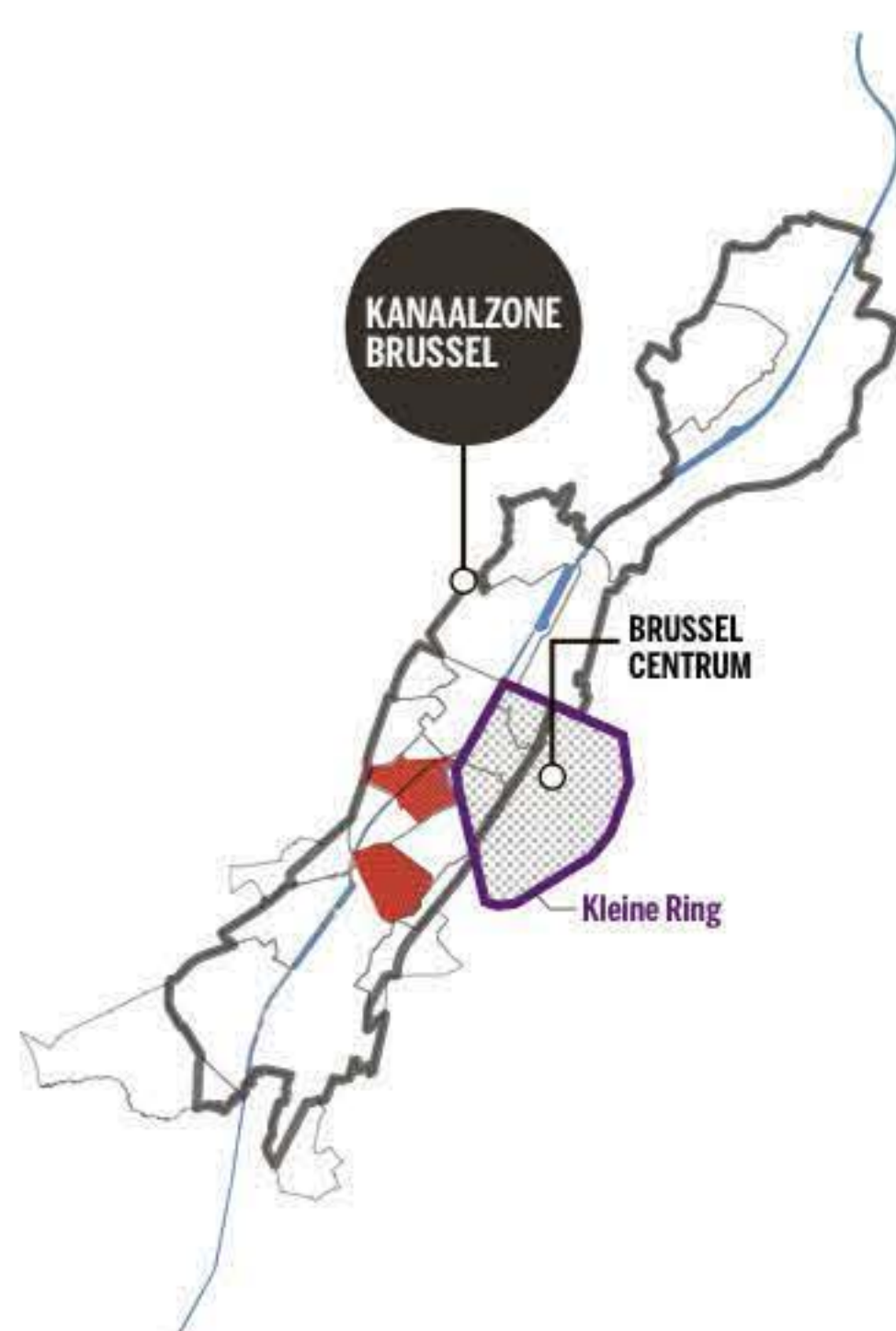
Men schat dat in België ruim 100.000 mensen zonder papieren verblijven en dat een groot deel daarvan in Brussel woont

De sociale ongelijkheid op vlak van gezondheid blijft echter bestaan. Mannen met een laag sociaaleconomisch statuut hebben zo'n 30 procent meer kans om vroegtijdig te sterven dan mannen met een hoog sociaaleconomisch statuut.

4. Brussel krijgt 20ste gemeente

Men schat dat in België ruim 100.000 mensen zonder papieren verblijven en dat een groot deel daarvan in Brussel woont. 'Men spreekt ook wel eens van "de twintigste gemeente van Brussel"', zegt Luyten. 'Die wordt almaar groter omdat de mensen die op de arbeidsmarkt uit de boot vallen en die niet langer aanspraak maken op een uitkering of leefloon, vaak in de anonimiteit verdwijnen. Daardoor worden ze onzichtbaar in de statistieken. We zijn ons daar als onderzoekers meer dan ooit bewust van: hoe meer mensen "verdwijnen", hoe minder werkloosheid op papier maar hoe meer in de realiteit. Dat wordt steeds meer een probleem. We hebben vandaag geen meetinstrumenten om een correct beeld te krijgen van Brussel.'

DS WEEKBLAD Eerste aflevering van de reeks 'Verborgene stad'

AFLEVERING 1: DE AANKOMST

'JE SUIS SEUL, SEUL, SEUL'

Een derde van alle nieuwkomers in België komt binnen via Brussel. Een deel onder hen doet dat onopgemerkt, waardoor er een verborgen stad is ontstaan. In een nieuwe reeks geeft *De Standaard* een gezicht aan de bewoners van dat niemandsland. 'De eenzaamheid wordt alleen maar erger.'

Sarah Vankersschaever, foto's Kurt Deruyter

PORTRET VAN DE ONZICHTBARE GELUKSZOEKER

5 mei 2014. Acyl is 26 en sinds een klein uur in België. Het is maandagavond en hij spreekt iemand aan van wie hij hoopt dat hij dezelfde roots heeft, de Centraal Afrikaanse Republiek. De man is Congolees, hij ziet Acyls zak op de rug, vertelt dat het vreemdelingenloket al gesloten is en neemt hem mee naar huis. Een vrouw geeft hem eten, een kind staart hem aan. 'Ik heb me nooit zo afhankelijk gevoeld als die avond', vertelt Acyl vijf maanden later. 'Thuis is er sinds twee jaar oorlog en was er de angst voor je leven. Hier heb ik een ander soort angst: de schrik om aan mijn lot overgelaten te worden.'

België evolueerde van een land met een beperkt aantal vreemdelingen (3,5 procent vlak voor de Eerste Wereldoorlog) naar een migratieland (11 procent vandaag) met een jaarlijkse instroom van gemiddeld 58.000 migranten – dat is de omvang van een stad als Roeselare. In het Brusselse Gewest heeft 61,6 procent van de inwoners een migratieachtergrond. Vandaag vind je overal kleur.

Little Brussels

Wereldwijd zal tegen 2050 maar liefst 70 procent in de stad wonen. Vandaag is dat al 54 procent. Zo'n evolutie heeft natuurlijk impact op de 'lichaamsbouw' van steden. Ze dijen uit, bijvoorbeeld, maar ook: er ontstaan wijken waarin nieuwkomers zich verzamelen om hun eerste stappen te zetten, zoals Chinatown of Little Italy in New York, of ze nemen zelfs de hele stad in.

De Brits-Canadese journalist Doug Saunders benoemde het fenomeen in zijn boek *Arrival City* als 'aankomststeden' en toonde aan dat

Acyl: 'Thuis was er de angst voor je leven. Hier heb ik een ander soort angst: de schrik om aan mijn lot overgelaten te worden'

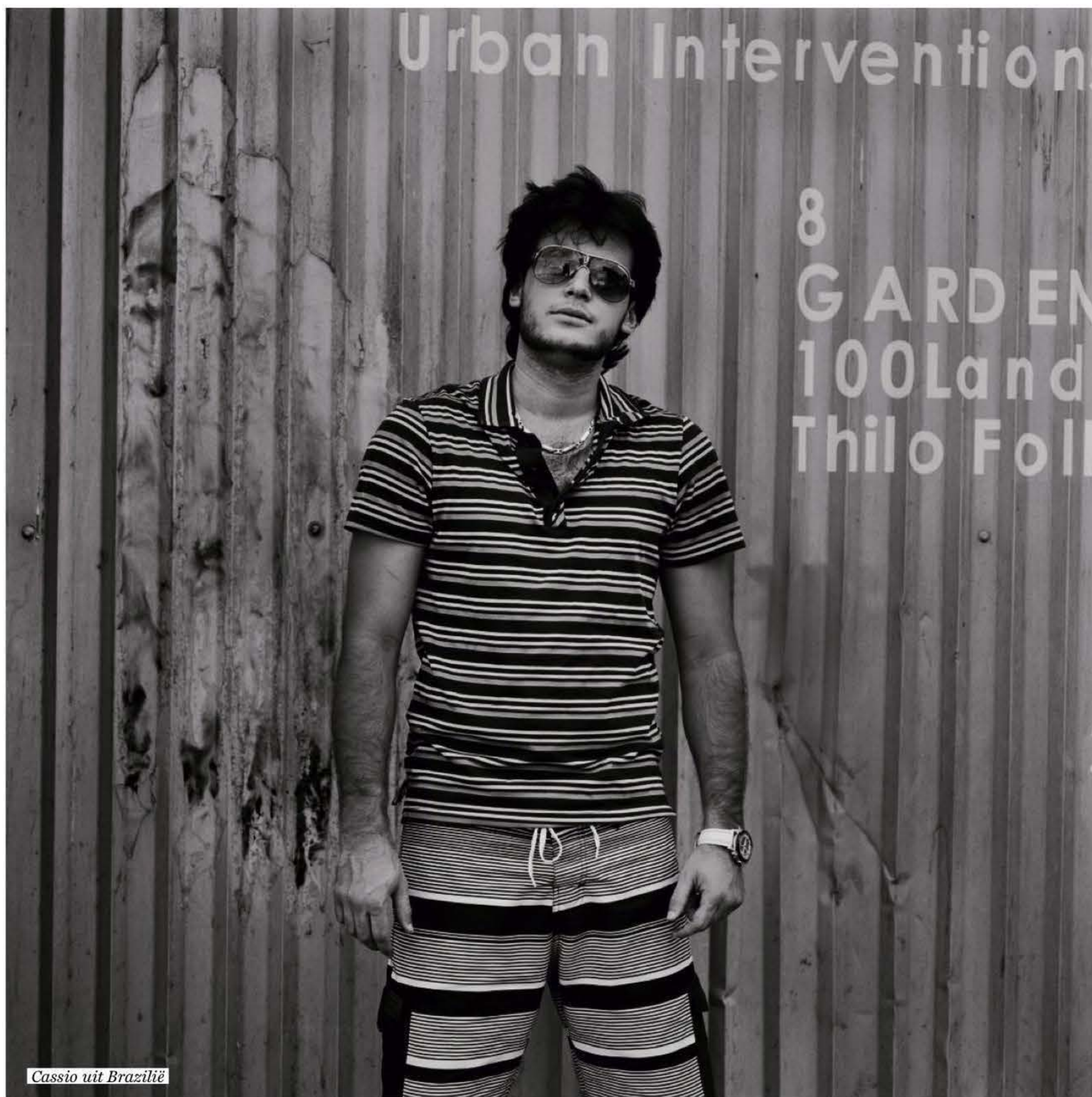

Rodrigues uit Angola

alle grote landen ze hebben, van China tot Brazilië. Ook bij ons vind je aankomststeden, onder meer Brussel, Antwerpen, Gent, maar ook de Waalse steden Charleroi en Luik. Al is de schaal hier kleiner en hebben we het in België beter over 'aankomstwijken'.

'We moeten niet bang zijn voor groei, wel voor ongeplande groei', omschrijft de Deense architect en professor Jan Gehl de enorme trek naar steden. Die angst wordt gemakkelijk

op aankomstwijken geprojecteerd: in tien jaar tijd (2000-2010) steeg de bevolking in onze hoofdstad het meest, namelijk met 13,57 procent of 130.000 mensen. Die groei situeert zich niet toevallig net in Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek, Koekelberg, Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node. De gemeenten kampen op papier met een enorme bevolkingsdichtheid en de realiteit is nog adembenemender, aangezien tienduizenden bewoners zich in

Cassio uit Brazilië

geen enkele statistiek laten zien.

In Brussel groeit in onze ooghoek zo een verborgen stad binnen de stad, een niemandsland dat tot de dichtstbevolkte regio's van Europa behoort.

Kijk je naar hoe de nationaliteiten zich in Brussel verspreiden, dan valt de hoofdstad uiteen in twee internationale groepen. In het westelijke deel van de stad, waar de aankomstwijken liggen, vind je vooral

Aankomen is een duel tussen 'maar' en 'maar'. Een twijfelend pingpongspel tussen willen blijven en willen vertrekken

nieuwkomers uit het Middellandse Zeegebied: Italianen, Spanjaarden, Portugezen, Grieken, Turken en Marokkanen. De laatste jaren kwamen hier ook meer Oost-Europeanen, Brazilianen en Afrikanen uit de Sub-Sahara wonen. In het zuidoosten, met onder meer de studentenbuurten en de Europese wijk, vind je vooral mensen uit Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk, Groot-Brittannië, Noord-Amerika, Japan en Oceanië.

»

PORTRET VAN DE ONZICHTBARE GELUKSZOEKER

‘Die tweedeling heeft vooral te maken met de manier waarop beide groepen toegang hebben tot de woningmarkt’, zegt onderzoekster Sofie Vermeulen (VUB), die momenteel haar doctoraat over de Kanaalzone afrondt. ‘Iemands inkomen, de hoge discriminatie op de private woningmarkt, het schrijnende gebrek aan betaalbare woningen en de persoonlijke woonvoorkeuren spelen daarbij een bepalende rol. In Molenbeek en Anderlecht vind je bijvoorbeeld goedkopere woningen, net als verschillende lokale netwerken en diensten die inspelen op de noden van nieuwkomers en een lagere inkomensklasse. Terwijl de Europese wijk een meer transnationale elite aantrekt, want zij kunnen wel veel duurdere woningen betalen. Zolang die polarisering op de woningmarkt niet verandert, houdt die sociale tweedeling zich ook ruimtelijk in stand.’

Roet, motorolie en zweet

‘Er bestaat geen handleiding voor vertrekken’, zegt Acyl. ‘Er is niemand die je zegt wat je in je valies moet stoppen, of die je voorbereidt op het feit dat je drie maanden onderweg zult zijn. Er bestaat evenmin een handleiding voor afscheid nemen van je ouders, die helemaal niet wilden dat ik vertrok. *Soyez courageux*, zeiden ze. *N'ayez pas peur*. Ik durf hen niet te zeggen dat ik bang ben.’

Acyl zegt het een paar keer: dat hij verandering wil, een toekomst, weg van het conflict. Maar dat hij zijn familie mist en naar huis wil. Maar dat hij niet getrouwd is en dus in België een nieuw leven wil beginnen. Maar dat zijn leven zich de afgelopen 26 jaar in de Centraal Afrikaanse Republiek afspeelde, en dat hij dat moeilijk kan vergeten.

Aankomen is een duel tussen ‘maar’ en

Acyl: ‘Het contrast is te groot: ik ben thuisloos en loop hier tussen duizenden mensen die thuis zijn’

Oumar uit Senegal

‘maar’. Een twijfelend pingpongspel tussen willen blijven en willen vertrekken. ‘Ik ken hier niemand. *Je suis seul, seul, seul*. Ik dacht dat de eenzaamheid wel zou beteren, zodra ik in Brussel was, maar het wordt alleen maar erger. Het contrast is te groot: ik ben thuisloos en loop hier tussen duizenden mensen die thuis zijn.’ Dus spreekt hij soms Afrikanen aan op straat, in de hoop dat hij het Sango nog eens kan spreken, zijn thuistaal. Het is hem al twee keer gelukt. ‘Ondertussen leer ik Nederlands. Ik wil aan mijn toekomst beginnen.’

De Congolees die Acyl in mei een eerste slaapplek gaf, illustreert een typisch staaltje stedelijke solidariteit. Het is een tafereel dat zich zowat dagelijks afspeelt in Anderlecht en Molenbeek, de twee belangrijkste aankomstplekken van Brussel: mensen komen aan, gepakt en gezakt, zoeken en vinden een eerste slaapplek. Soms hebben ze al vrienden en familie in Brussel wonen en weten ze waar naartoe, soms huren ze een kamer en soms, zoals Acyl, spreken ze een wildvreemde aan met wie ze dezelfde huidskleur delen.

Het typeert de wijken van aankomst: meer nog dan in alle andere wijken is de essentie van een stad er het best zichtbaar. Namelijk:

Oumar: ‘Toen ik in Brussel uit de bus stapte, zag ik een blanke de straat vegen. Ik had nooit gedacht dat er ook arme blanken waren’

mensen komen er samen omdat ze elkaar nodig hebben. Om te leven en te overleven. En soms ook om de eerste desillusie op te vangen. Want die is er ook onder de nieuwkomers, die hoge verwachtingen hebben van Europa.

‘Onze ontgoocheling zit in het verschil tussen de verbeeldingskracht van de arme en de beeldende kracht van de rijke’, omschrijft Oumar uit Senegal (43) het. Hij werkt in een autogarage in Anderlecht, vlakbij Abattoir. ‘Op televisie zagen we hoe Europa het continent was van mooie auto’s, propere straten en grote huizen.

Daar ga je natuurlijk van dromen. Wie durfde, vertrok en waagde zijn kans.' Oumar vertrok.

De eerste ontzuivering kwam er toen hij in Brussel uit de bus stapte en een blanke de straat zag vegen. 'Zoets paste niet bij mijn beeld van rijkdom. Ik had nooit gedacht dat er ook arme blanken waren. Het was pas toen dat ik besepte dat de Belgen die ons in Senegal hun rijkdom toonden, niet zoals alle Belgen waren. Het was de rijkste helft.' Dat begrijpen, was begrijpen dat ook België een eigen hiërarchie had en meer nog, dat hij op de allerlaagste plaats stond. Begrip dat in zwarte vegen op zijn kleren en handen zit: roet, motorolie en opgedroogd zweet.

Maar desillusie of niet, Oumar en Acyl staan aan het begin van een nieuw leven en hebben hoop. En meer nog, sinds ze in Brussel aankwamen, weten ze wat ze moeten doen de dag dat iemand, met de reistas op de rug, hen vraagt of ze een slaapplek hebben. Dan maken ze een bed vrij. Want iedereen die aankomt, hoopt dat iemand hen ontvangt. Zelfs in een land vol vreemden.

De volgende afleveringen van deze reeks leest u vanaf maandag in de krant.

'DAT WE HUN VERHAAL WILLEN KENNEN, VINDEN ZE VREEMD'

Fotograaf Kurt Deruyter is al jaren in de Kanaalwijken aan de slag en bracht ons in contact met de mensen die er wonen en werken.

Wat in Molenbeek en Anderlecht doet je telkens opnieuw terugkomen?

'Ik heb een zwak voor plaatsen die me dwingen op een andere manier naar de wereld te kijken. Molenbeek en Anderlecht zijn zulke plekken. Ze dwongen me na te denken over integratie. Weten we eigenlijk welke maatschappij wij die mensen voorhouden? En wat weten wij over de omstandigheden waarin nieuwkomers aankomen?'

'De voorbije jaren viel me op hoeveel verschillende meningen er over de wijken bestaan. De ene groep roept dat er toffe dingen gebeuren, de andere schreeuwt dat er veel fout loopt. De waarheid is dat ze allebei gelijk hebben, en dat verwacht ons:

omdat we niet weten hoe we genuanceerd naar die wijken moeten kijken, stellen we het te zwart-wit voor. Vroeger hadden we het vooral over de voordelen van multiculturaliteit. Vandaag beseffen we langzamerhand dat dit voorbijgestreefd is en dat we anders moeten nadenken over integratie. Ik vond het tijd om dat probleem onder de aandacht te brengen.'

Bestaat er een foute en een goede manier om naar die wijken te kijken?

'Wat de juiste blik is, zal de tijd uitwijzen, maar ik denk dat de Brits-Canadese journalist Doug Saunders er met zijn boek *Arrival City* (2010) niet ver naast zit. Hij bezocht wereldwijd meer dan dertig steden en dorpen, en gaat verder dan het beschrijven van hun problemen: hij legt ook uit waarom er onder meer armoede of overbevolking is. Dan zie je dat bepaalde wijken een specifieke functie hebben in een stad als aankomstwijk.'

'Een goed functionerende aankomstwijk werkt als een springplank voor wie onderaan de sociale ladder bungelt. Maar evengoed zijn er slecht functionerende aankomstwijken met veel frustratie, die dan weer tot criminaliteit leidt. Mijn onderzoek gaat niet alleen over de aankomstwijken, maar vooral over de vraag of die in Brussel goed of slecht

functioneren.'

Je loopt al ruim vier jaar rond in Brussel. Luxe, of noodzakelijk om een goed beeld te krijgen van de plek en de mensen?

'In de wijken is er veel wantrouwen tegenover buitenstaanders. Ze verwachten dat je iets wilt controleren: of ze wel een paspoort hebben en of hun werknemers ingeschreven staan. Dat we gewoon hun verhaal willen kennen, vinden ze op zijn zachtst gezegd vreemd. Vertrouwen

krijgen is een kwestie van tijd maken en tonen dat iemand voor jou geen eendagsvlieg is. Pas dan komen de echte verhalen naar boven.'

'Die vier jaar vond ik dus geen overbodige luxe. Het is moeilijk werken in een klimaat van wantrouwen en chaos, waar mensen verdwijnen, telefoonnummers voortdurend veranderen

en jobs en huisvesting dikwijls tijdelijk zijn. Meteen ook de reden waarom academici zo moeilijk vat krijgen op die wijken. Pas door er lang rond te lopen, begon ik de mensen te kennen en kreeg ik inkijk in dat deel van Brussel dat zich niet in statistieken laat vangen.'

Kurt Deruyter kreeg voor dit project steun van het Fonds Pascal Decroos voor Bijzondere Journalistiek. Meer info: www.kurtderuyter.com, www.growfunding.be en www.fondspascaldecroos.org